

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain voimaantulo, keskeiset vaikutukset ja toimeenpano

218/02.05.00/2021

Sotelk 25.05.2021 § 22

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettu uudistunut laki (jälj. asiakasmaksulaki) muutoksineen tulee pääsääntöisesti voimaan 1.7.2021. Maksukattoa koskevat uudistukset tulevat kuitenkin voimaan vasta vuoden 2022 alusta. Tämä johtuu siitä, että maksukaton kertyminen on sidottu kalenterivuoteen. Asiakasmaksulain uudistamisen yhteydessä tehtiin lisäksi muutos tuomioistuinmaksulain 5 §:ään, jota koskeva muutos on tullut voimaan jo 1.1.2021.

Uudistuksen myötä lähes miljoonan suomalaisen asiakasmaksut pienenevät nykyisestä lakimuutoksen laajentaessa palvelujen maksuttomuutta ja kohtuullistaessa maksuja.

Asiakasmaksupolitiikan tavoitteena on, että maksut ovat kohtuullisia eivätkä ole esteenä palvelujen saamiselle. Toisaalta tavoitteena on ehkäistä epätarkoituksenmukaista palvelujen käyttöä, jonka vuoksi lakiin on laajennettu mm. mahdollisuutta periä maksuja käyttämättömistä ja peruuttamattomista asioinneista aiempaa laajemmin. Sosiaali- ja terveystalouden palvelujen asiakkailta perittävillä maksuilla katetaan palvelujen todellisista kustannuksista vai osa (7,8 prosenttia vuonna 2018).

Lakimuutoksen arvioidaan vähentävän kuntien asiakasmaksutuloja, mikä kompensoitaisiin kunnille lisäämällä vastaavasti peruspalvelujen valtionosuutta. Muutoksen lopullista vaikutusta kuntien asiakasmaksuihin on ollut vaikea arvioida lain valmisteluvaiheissa tarkasti, koska kuntien maksukäytännöt ovat vaihdelleet suuresti. Yksi lakimuutoksen keskeisiä vaikutuksia onkin maksukäytäntöjen yhtenäistyminen ja tätä kautta kansalaisten tasavertaisempi kohtelu riippumatta siitä, missä he asuvat ja palveluita käyttävät.

Uudessa laissa korostetaan asiakasmaksujen alentamisen ja perimättä jättämisen ensisijaisuutta suhteessa toimeentuloturvaan. Lisäksi kunnan velvoitetta tiedottaa asiakasta maksujen alentamisesta ja perimättä jättämisestä vahvistetaan säätämällä tästä nimenomaisesti laissa. Kunnan tulee antaa asiakkaalle riittävästi ja ymmärrettävästi tieto maksun huojentamista koskevasta sääntelystä. Muutoksenhaku koskevaa sääntelyä selkiytetään ja asiakkaan oikeusturvaa vahvistetaan. Mm. tasasuuruusasiakasmaksuja koskevaa oikeusvaatimusohjausta on selkiytetty laissa ja kaikkiin maksuihin voi hakea muutosta.

Keskeiset muutokset nykytilaan maksuja koskien 1.7.2021 alkaen;

Uudet maksuttomat palvelut;

1. Hoitajavastaanotot tulevat maksuttomiksi perusterveydenhuollossa.
2. Alaikäisiltä asiakkailta ei enää peritä maksuja poliklinikan antamasta tutkimuksesta ja hoidosta.
3. Mielenterveyspalvelujen maksuttomuutta perusterveydenhuollossa selkiytetään.
4. Laajennetaan tartuntatauteihin liittyvän hoidon, tutkimuksen ja lääkkeiden maksuttomuutta.
5. Päihteitä käyttävien raskaana olevien tutkimus, hoito ja seuranta äitiyspoliklinikoilla on maksutonta jatkossa.

Maksuttomina säilyvät samat palvelut, jotka ovat nykyisinkin maksuttomia, kuten esimerkiksi terveysneuvonta- ja tarkastukset, seulonnat sekä äitiys- ja lastenneuvolakäynnit. Lääkärikäyntejä ei säädetä maksuttomiksi. Niin sanottuun välikattoon ei myöskään ole tulossa muutosta. Tämä tarkoittaa sitä, että jatkossakin niissä kunnissa, joissa sovelletaan lääkärikäynteihin ns. kolmen kerran välikattoa, saa periä maksun vain kolmelta ensimmäiseltä lääkärikäynniltä kalenterivuodessa. Tähän ns. terveyskeskusmaksuun ei siis esitetty muutoksia uudessa laissa.

Maksukattoa laajennetaan suun terveydenhuollosta, terapiasta, tilapäisestä kotisairaanhoidosta ja tilapäisestä kotisairaalahoidosta sekä tietyistä etäpalveluista perittäviin asiakasmaksuihin. Jatkossa maksukattoa kerryttävät myös asiakasmaksut, joiden suorittamiseen on myönnetty toimeentulotukea.

Käyttämättä ja peruuttamatta jätetystä käynnistä perittävän maksun soveltamisalaa laajennetaan koskemaan kaikkiin terveydenhuollon palveluihin sekä sosiaalihuollon lyhytaikaisiin hoito- ja asumispalvelupaikkoihin maksun määrän ollessa enintään 50,80 euroa. Maksun saa kuitenkin periä vain, jos maksun perimistä ei ole pidettävä kohtuuttomana ja kunta tai kuntayhtymä on varauksen yhteydessä ilmoittanut mahdollisuudesta periä tässä pykälässä tarkoitettu maksu sekä antanut ohjeet ajan tai paikan peruuttamiseksi ennalta. Maksua ei saa periä alle 18-vuotiaalta asiakkaalta.

Jatkuvan ja säännöllisen kotona annettavan palvelun sekä pitkäaikaisten asumispalvelujen asiakasmaksut määräytyvät yhdenmukaisesti perusteiden, pitkäaikaista tehostettua palveluasumista lukuun ottamatta. Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, laitoshoidon ja perhehoidon asiakasmaksuihin sovelletaan pitkälti yhdenmukaisia määräytymisperusteita. Lisäksi laissa säädetään asiakkaalle jätettävästä vähimmäiskäyttövarasta viimeksi mainituissa palveluissa. Uuteen asiakasmaksulakiin on lisätty säännökset pitkäaikaisten asu-

mispalvelujen asiakasmaksuista, joiden maksuja yhdenmukaistetaan. Maksut määräytyvät jatkossa nykyistä yhdenmukaisimmin perustein ikäihmisten avohoidossa eli kotiin annettavissa palveluissa ja palveluasuntoon annettavissa palveluissa.

Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen maksuista säädetään pitkälti vastaavasti kuin pitkäaikaisen laitoshoidon maksuista. Tällä tavoin intensiivisen hoidon ja huolenpidon tarpeessa olevien asiakkaiden maksut peritään mahdollisimman yhdenmukaisin perustein. Kunta tai kuntayhtymä saa periä pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakkaalta kuukausimaksun. Maksu saa olla enintään 85 prosenttia asiakkaan kuukausituloista, joista on tehty laissa säädetty vähennykset. Jos asiakas on välittömästi ennen palvelun alkamista elänyt yhteistaloudessa avioliitossa tai avoliitossa ja hänen tulonsa ovat suuremmat kuin puolison tulot, maksu määräytyy puolisojen yhteenlaskettujen kuukausitulojen perusteella. Tällöin maksu saa olla enintään 42,5 prosenttia puolisojen yhteenlasketuista kuukausituloista, joista on tehty laissa määritellyt vähennykset. Jos kuitenkin kumpikin puolisoista on pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa tai pitkäaikaisessa laitoshoidossa, maksu määräytyy kuten yksin asuvalla. Kunnan tai kuntayhtymän on maksua määrätessään huolehdittava siitä, että asiakkaan henkilökohtaiseen käyttöön jää käyttövara, joka on pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen perhehoidon asiakkaalle vähintään 164 euroa kuukaudessa ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakkaalle vähintään 110 euroa kuukaudessa.

Jatkuvan ja säännöllisen kotihoidon enimmäismaksut määräytyvät jatkossa, ensimmäisiä palvelutunteja lukuun ottamatta, tuntikohtaisesti. Kunta tai kuntayhtymä saa periä jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta kuukausimaksun, joka määräytyy palvelupäätökseen kirjattujen palvelutuntien määrän, asiakkaan maksukyvyn ja perheen koon mukaan. Maksuun ei sisälly asumiskustannuksia. Maksu saa olla enintään laissa määritellyn maksuprosentin osoittama määrä 3 momentissa säädetyn tuloajan ylittävistä kuukausituloista. Uudistus yhdenmukaistaa kuntien välillä perittäviä maksuja tältä osin.

Maksukyvyn mukaan määräytyvien maksujen perusteena ovat jatkossa jatkuvat tai toistuvasti saadut tulot, kuten nykyisinkin. Maksun perusteena oleviin tuloihin on uudessa laissa tehty eräitä tarkistuksia. Varallisuutta ei huomioida jatkossakaan maksua määrättäessä. Jatkossakin maksu voi edelleen olla tasasuuruinen (esimerkiksi sosiaali- ja terveystaloudelliset maksut), jolloin siihen eivät vaikuta asiakkaan tulot, tai maksu voi määräytyä asiakkaan maksukyvyn mukaan (esim. pitkäaikaisen laitoshoidon maksu tai jatkuva kotiin annettavan palvelun maksu).

Keskeiset muutokset nykytilaan 1.1.2022 alkaen;

Maksukattoon sisällytettävien palvelujen määrä laajenee 1.1.2022 alkaen. Uusina maksuina lasketaan mukaan suun terveydenhuollon käynti- ja toimenpidemaksut, tilapäisen kotisairaanhoidon ja kotisairaalan maksut, terapioiden perityt maksut sekä toimeentulotuella maksetut maksut. Asiakasmaksujen enimmäismäärä asiakkaalle on jatkossakin 683 euroa kalenterivuoden aikana. Maksukattoa koskevilla muutosehdotuksilla parannetaan asiakkaiden taloudellista asemaa. Tämä koskee erityisesti niitä asiakkaita, jotka käyttävät palveluja runsaasti. Maksukaton laajennusten myötä nykyistä useamman asiakkaan maksukatto täyttyy kalenterivuoden aikana ja samalla sosiaali- ja terveystalouden käytöstä asiakkaille aiheutuva maksuraskaus pienentyy. Asiakkaiden asemaa parantaa myös se, että maksuttomien palvelujen määrää lisätään. Asiakkaan on myös jatkossa seurattava itse maksukaton täyttymistä. Uutena asiana kuitenkin säädetään, että asiakasmaksua koskevasta laskusta tulee käydä ilmi, kerryttääkö maksu maksukattoon. Maksukaton täyttymisen kannalta ei ole jatkossa merkitystä myöskään sillä, onko kysymys ollut perinteisestä käyntiasioinnista vai onko palvelu annettu etäyhteyksien avulla. Molemmat kerryttävät maksukattoon.

Maksukaton seurantavastuu on jatkossakin asiakkaalla. Seuranta-velvollisuuden siirtämistä asiakkaalta viranomaiselle selvitetään uudistamisen jatkovalmistelun yhteydessä.

Asiakasmaksulain muutosten tullessa voimaan kesken toimintavuoden ja keskellä kesälomakautta, on olennaista, että muutosprosessi hoidetaan kunnassa hallitusti huomioiden niin asiakkaiden ja kuntalaisten tiedottaminen kuin myös asiaan liittyvä päätöksenteko. Muutosten vaikutuksia on käsitelty asiakasmaksutyöryhmässä, joka toimii myös toimeenpanon tukena. Tavoitteena on, että LifeCare-päivityksen jälkeen (kesäkuun 2021 vaihe) asiakkaiden asiakasmaksupäätökset muutetaan voimaantulleeseen asiakasmaksulain mukaisiksi siten, että maksujen perintä tapahtuu 1.7.2021 alkaen asiakasmaksulaissa määritellysti ja nykyiset sosiaali- ja terveystalouden määrittelemät maksukriteerit lakkautuvat. Varsinainen maksutaulukko valmistellaan kesäkuun 2021 aikana ja tuodaan sosiaali- ja terveystalouteen tiedoksi kesäkuun 2021 kokoukseen.

Perusturvajohtaja:

Sosiaali- ja terveystalouden johtaja päättää, että

1. Kittilän kunnassa otetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain mukaiset maksut ja niihin liittyvät periaatteet käyttöön 1.7.2021 alkaen
2. Sosiaali- ja terveydenhuollon maksuihin liittyvät aiemmat sosiaali- ja terveystalouden päätökset päättyvät 30.6.2021.

3. Antaa viranhaltijajohdolle oikeuden laittaa asiaan liittyvät muutokset prosessit täytäntöön niin, että uudet asiakasmaksut saatetaan voimaan 1.1.2021 alkaen
4. Mahdollisesti tarvittavat kuntakohtaiset soveltamiset lain täytäntöönpanoon liittyen tuodaan sosiaali- ja terveyslautakuntaan vahvistettavaksi

Päätös:

Perusturvajohtajan muutettu esitys:

Sosiaali- ja terveyslautakunta päättää, että

1. Asiakasmaksulain muutokset otetaan käyttöön 1.7.2021 asiakasmaksulain mukaisesti seuraavin poikkeuksin:

-Tehostetun palveluasumisen asiakasmaksua määrättäessä huomioitavista tuloista tehdään ennen maksun määräämistä erityisenä vähennyksenä (10 d §) kohtuullisia lääkemenoja koskeva vähennys lääkekustannusten vuosiomavastuun (lääkekatto) suuruisena laskennallisena kuukausimaksuna. Vuonna 2021 laskennallinen kuukausimaksu on 48,32 €/kk (579,78 €:12kk) .

-Maksujen kohtuullisuutta koskevassa menettelyssä on huolehdittava siitä, että asiakkaan henkilökohtaiseen käyttöön jää 200 € käyttövaraksi pitkäaikaisessa asumispalvelussa, kotihoidossa, pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa perhehoidossa.

-Maksujen kohtuullisuutta määriteltäessä henkilön/puolisoiden käytettävissä olevasta nettovarallisuudesta (esim. tileillä olevat varat) huomioidaan käytettävissä olevina tuloina 10 000 euroa/henkilö ylittävä osuus (Asiakasmaksulaki 11 §, 12 §)

2. Sosiaali- ja terveydenhuollon maksuihin liittyvät aiemmat sosiaali- ja terveyslautakunnan päätökset päättyvät 30.6.2021 uuden asiakasmaksulain astuessa voimaan 1.7.2021.

3. Sosiaali- ja terveyslautakunta antaa luvan maksumuutosten toimeenpanoon ja vahvistaa erilliset maksutaulukot kesäkuun 2021 kokouksessaan tulevaksi voimaan 1.7.2021 alkaen

4. Mahdollisesti tarvittavat kuntakohtaiset linjaukset lain täytäntöönpanoon liittyen tuodaan sosiaali- ja terveyslautakuntaan erikseen vahvistettavaksi

5. Asiakasmaksuasiat tuodaan käsittelyyn vaikutusten arviointineen vuoden 2022 talousarvion valmistelun yhteydessä

Puheenjohtaja totesi sosiaali- ja terveyslautakunnan hyväksyneen perusturvajohtajan muutetun esityksen.
